

Történész teadélutánok

XXII.

2022. május 5.

Májusi összejeövetelünkön Eöry Áron kollégánk *Ritoók Emma és Lukács György párhuzamos életszakaszáról* című műhelytanulmánya – úgymond – első fogalmazványát vettük bonckés alá. Az apropót az adta, hogy az esztendő végére nagy valószínűséggel megtörténik az író mintegy 44 ív terjedelmű *Évek és emberek* című, még 1943-ban az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárába az író által letétbe helyezett memoárjának sajtó alá rendezése. Erre azért van nagy szükség, mert a szakma ugyan néhány publikációból értesült a visszaemlékezés meglétéről, ám az opusz körültekintő, kellően megalapozott, széles horizontú kiértékelése elképzelhetetlen annak nyomtatásba való közzététele nélkül. E nélkül aligha lehet csodálkozni azon jelenlegi helyzeten, hogy a szélesebb közvélemény lényegében semmit sem tud a jeles írónőről. A gondolkodóról, a keresztény középosztály egyik tipikus képviselőjéről, következőleg arról sem, hogy memoárja lényegében ezen oly fontos társadalmi erő nézeteinek is egyben a láttelele. A művelt közönség pedig többnyire inkább csak fragmentált, s nemritkán nem csekély mértékben előítéletek befolyásolta véleményekből tájékozódik. Meglehetősen szimptomatikusnak mondható, hogy az 1921 végén, 1922-es évszámmal megjelent *A szellem kalandorai* című regényéről egyébként sok szempontból nagyszerű szaktanulmányban az olvasható, hogy annak „irodalmi értéke nincs.”

Mivel Ady Endre már 1909-ben igen elismerően írt Ritoók Emma 1908-ban megjelent regényéről, Babits Mihály pedig – bár burkoltan kritikát is megfogalmazva – alapvetően ugyancsak elismerően méltatta az 1921-es, egyébként kulcsregényt, ezért minden bizonnyal onnan fúj a szél, hogy az írónőt nemhogy az antiszemitizmus vádja lengi körül, hanem az 1918/1919-es forradalmak tájékától – úgymond – „elfajult” antiszemitizmust produkált.

A tea résztvevői teljes egyöntetűséggel azon a véleményen voltak, hogy Eöry Áron írása már jelen formájában is messze több mint első fogalmazvány. Fiatal kora ellenére a szerző tisztes anyagtudás birtokában, tágölelésű tárgyalási horizonton, igényes nyelvezettel mutatja be azt a kapcsolati hálót, amely Ritoók Emmát nem csupán a címben szereplő Lukács Györgyhez, de sok, nagy kapacitású intellektusokhoz fűzte. Ezek között első helyen volt megtalálható a Bartók Béla librettistájaként számon tartott Balázs Béla, vagy a 20. század német filozófiai gondolkodás világhíres személyisége, Ernst Bloch. Az, hogy a forradalmak

viharaiban nemhogy e kapcsolatok lenullázódtak, hanem az író valóban igen elítélő, s megalapozottan állíthatóan sok szempontból mélyen igaztalan véleményt formált róluk, annak minden bizonnyal az a döntő magyarázta, hogy emlékirataiban ugyan lejegyezte, ám messze nem szívlelte meg Lukács György hozzá intézett figyelmeztetését: „ha a polgári társadalom nem akarja likvidálni a múltat, a jövő még nagyobb veszedelmet hozhat rá.”

Pritz Pál